

DOI: 10.7251/GFP1505097J

UDC: 343.232(497.6)

Originalni naučni rad*Datum prijema rada:*
11. maj 2015.*Datum prihvatanja rada:*
1. jun 2015.*Prof. dr***Dragan
Jovašević***Pravni fakultet Univerziteta
u Nišu*

Sankcije u novom prekršajnom pravu Federacije Bosne i Hercegovine

Apstrakt : Kao posebna grana kaznenog prava, novo prekršajno pravo Federacije BiH iz 2014. godine sadrži niz specifičnih i originalnih rešenja u pogledu pojmovnog određenja prekršaja, prekršajne odgovornosti i sistema prekršajnih sankcija. To je i logično jer se na strani učinioaca prekršaja mogu naći različite kategorije lica : maloletno lice, punoletno lice, odgovorno lice u pravnom licu, preduzetnik i pravno lice za koje zakon propisuje različite vrste prekršajnih sankcija. Upravo u ovom radu će biti razmotreni i analizirani brojni pojmovi vezani za pojam, elemente, vrste, ulogu i karakteristike sistema prekršajnih sankcija u pravu Federacije Bosne i Hercegovine.

Ključne reči: zakon, prekršaj, učinilac, sud, odgovornost, sankcije

UVOD

Prekršajno pravo predstavlja razuđeni sistem zakonskih pravnih propisa kojima se u cilju zaštite javnog poretka i društvenih vrednosti koje nisu zaštićene krivičnim zakonodavstvom određuju prekršaji kao povrede (kršenje) propisa, prekršajna odgovornost njihovih učinilaca i sistem prekršajnih sankcija koje nadležni državni organi – sud primenjuju prema učiniocima prekršaja, a kojima im se oduzimaju ili ograničavaju slobode ili prava koja su im inače priznata na osnovu postojećih pravnih propisa. To znači da prekršajno pravo čine tri osnovna pojma (instituta). To su : a) prekršaj, b) prekršajna odgovornost i c) prekršajna sankcija.

U Federaciji Bosne i Hercegovine je u avgustu 2014. godine donet novi Zakon o prekršajima¹ koji na drugačijim osnovama uređuje sistem prekršajne odgovornosti učinilaca ovih vrsta kažnjivih, zabranjenih ponašanja fizičkih i pravnih lica i propisuje različite vrste i mere društvene reakcije prema njihovim učiniocima u vidu prekršajnih sankcija.

¹ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj 63/2014.

POJAM I VRSTE PREKRŠAJNIH SANKCIJA

Prekršajne sankcije² su zakonom određene mere društvenog reagovanja protiv učinioca prekršaja koje primenjuju državni organi u cilju zaštite društva, odnosno njegovih dobara i vrednosti. One se javljaju kao prinudne mere koje primenjuje država kao predstavnik društva prema učiniocu prekršaja i predstavljaju reakciju protiv učinioca zbog izvršenja prekršaja kojim se nanosi šteta društvu, odnosno pojedincima ili pravnim licima³. Takva reakcija ima za cilj da spreči učinioca da ubuduće nastavi sa vršenjem prekršaja, kao i da utiče na druge potencijalne učinioce da se uzdržavaju od vršenja takvih akata. Iako se vršenjem prekršaja povređuje ili ugrožava javni poredak utvrđen propisima, ipak primena sankcija ne zavisi od volje oštećenih pojedinaca. Sankcije se ne primenjuju u ime i u interesu pojedinaca, već u ime i u interesu društva kao zajednice⁴.

To znači da je prekršajna sankcija prinudna mera za zaštitu javnog poretka od vršenja prekršaja koju izriče prekršajni sud u zakonom propisanom postupku, na način i pod uslovima koji su određeni zakonom, a koja se sastoji u oduzimanju ili ograničavanju njegovih sloboda i prava. Sve prekršajne sankcije imaju više zajedničkih karakteristika :

1. primena sankcija je vezana za postojanje prekršaja. Naime, prekršajne sankcije se mogu primeniti samo prema licu koje je učinilo prekršaj i za koje je to dokazano u prekršajnom postupku od strane nadležnog organa,

2. princip zakonitosti kao osnovni princip savremenog kaznenog prava znači da prekršajne sankcije moraju biti propisane u zakonu. Učiniocu prekršaja ne može biti izrečena kazna ili druga sankcija koja nije određena zakonom po vrsti i meri i ako nije određen organ za njeno izricanje pre nego što je učinjen određeni prekršaj. Time se pruža zaštita građanima od eventualne zloupotrebe i arbitrarnosti državnih organa),

3. prekršajne sankcije mogu biti izrečene samo od strane suda u Federaciji kao nadležnog organa za vođenje prekršajnog postupka u zakonom određenom postupku koji omogućava da se sankcija saobrazi težini i okolnostima izvršenja dela, te ličnosti njegovog učinioca. Ovlašćeni organ može izreći prekršajnu sankciju putem izdavanja prekršajnog naloga u skladu sa postupkom koji je propisan zakonom ili u rešenju o prekršaju,

4. prekršajne sankcije imaju karakter prinude protiv učinioca prekršaja. Primenjuju se protiv i mimo njegove volje i sastoje se u oduzimanju ili ograničavanju određenih sloboda ili prava, i to samo u meri koja odgovara prirodi i sadržini te sankcije i samo na način kojim se obezbeđuje poštovanje ličnosti učinioca i njegovo ljudsko dostojanstvo u skladu sa međunarodnim pravom i

² K.Novak Hrgović, *Novosti u materijalnopravnim odredbama Prijedloga novog Zakona o prekršajima*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 12/2005. godine, str. 401-424.

³ Lj.Mitrović, *Komentar Zakona o prekršajima Republike Srpske*, Banja Luka, 2006. godine, str.67-81.

⁴ Lj. Bavcon, *Družbena funkcija kazenskih sankcij*, Pravnik, Ljubljana, broj 9/1961. godine, str. 253-262.

5. sve prekršajne sankcije imaju istu svrhu, a to je : a) da građani poštuju pravni sistem i javni poredak i b) da se zaštite društvene vrednosti koje nisu zaštićene osnovnim ili dopunskim krivičnim zakonodavstvom.

Prekršajno pravo Federacije Bosne i Hercegovine predviđa više vrsta sankcija koje se mogu izreći učiniocima prekršaja (član 21.). To su⁵ : 1) novčana kazna, 2) uslovna osuda, 3) ukor, 4) zaštitne mere i 5) vaspitne mere. Pored sankcija, učiniocima prekršaja mogu biti izrečene sledeće mere kao posledica odgovornosti za izvršeni prekršaj: 1) oduzimanje imovinske koristi, 2) obaveza naknade štete, 3) kazneni poeni i 4) lišenje slobode radi naplate novčane kazne.

1. NOVČANA KAZNA

1.1. Pojam i karakteristike novčane kazne

Kazna⁶ je osnovna i najznačajnija vrsta prekršajnih sankcija. Predviđena je za najveći broj prekršaja i predstavlja najčešće izricanu sankciju učiniocima prekršaja. Polazeći od jedinstva materijalnih i formalnih elemenata, kazna se određuje kao prinudna mera predviđena u zakonu koju izriče prekršajni sud učiniocu skrivljenog prekršaja u cilju zaštite i obezbeđenja pravnog sistema i javnog poretka, a koja se sastoji u oduzimanju ili ograničavanju njegovih sloboda i prava⁷.

Iz ovako određenog pojma kazne, proizilaze osnovni ili opšti elementi kazne⁸ : 1) kazna kao prinudna mera predstavlja zlo koje se nanosi učiniocu zbog izvršenja prekršaja, a koje se sastoji u oduzimanju ili ograničavanju njegovih sloboda ili prava, 2) svrha primene kazne je da se izrazi društveni prekor učiniocu zbog izvršenog prekršaja, te da se utiče na njega , ali i na ostala lica da ubuduće ne čine prekršaje, 3) kazna mora biti određena zakonom. Ovo je načelo zakonitosti kazne kojim se pruža garancija građanima od zloupotreba i arbitrarnosti. To znači da se opšti minimum i maksimum kazne određuje samo zakonom, dok se propisom kojim se određuje konkretni prekršaj u ovim okvirima određuje posebni minimum ili maksimum kazni koje mogu biti propisane alternativno ili kumulativno, 4) primena kazne je zavisna od postojanja prekršaja i krivice njegovog učinioca i 5) kazna može biti izrečena samo od strane prekršajnog suda i to u zakonom određenom postupku koji garantuje pravilnost njenog izricanja.

Zakon o prekršajima Federacije Bosne i Hercegovine poznaje samo jednu vrstu kazne. To je novčana kazna (član 22.). Novčana kazna je imovinska kazna predviđena za sve učinioce prekršaja. Sastoji se u obavezi kažnjenog lica da u određenom roku uplati u presudi o prekršaju određeni novčani iznos u korist države⁹. Izricanjem novčane kazne između učinioca dela i države stvara se obligacioni odnos u kome se država pojavljuje kao poverilac, a učinilac

⁵ G.Ružić, Sistem sankcija u starom i novom Zakonu o prekršajima, Glasnik AK Vojvodine, Novi Sad, broj 12/2009. godine, str.509-524.

⁶ D.Jovašević, Prekršajno pravo, Niš, 2012. godine, str.112-118.

⁷ A.Smailhodžić, V.Pevilić, Prekršaji i kazne u Zakonu o bezbednosti saobraćaja na putevima, Besjeda, Banja Luka, 2006. godine, str.56-71.

⁸ Više : A.Poljak, Prekršajni zakon, Radno pravo, Zagreb, broj 4/2008. godine, str. 35-54.

⁹ D. Jovašević, Novčana kazna u jugoslovenskom krivičnom pravu, Pravni zbornik, Podgorica, broj 1-2/2001. godine, str. 230-243.

prekršaja kao dužnik. Novčana kazna se može propisati na dva načina : 1) u fiksnom (određenom) iznosu i 2) u određenom rasponu. No, za prekršaje iz oblasti poreza, carina, finansija, zaštite životne sredine i koncesija, radnih odnosa i zaštite na radu novčana kazna se može propisati u višestrukum iznosu ili u procentu zavisno od poreske, carinske, finansijske ili koncesijske obaveze koja je trebala biti plaćena ili kao procenat ili višestruki iznos vrednosti robe koja je predmet prekršaja, ali najviše do iznosa od 200.000 KM.

Zakonom ili drugim propisom se može propisati novčana kazna sa opštim minimumom od :

- 1) 30 KM za fizičko lice,
- 2) 50 KM za odgovorno lice u pravnom licu,
- 3) 500 KM za pravno lice i
- 4) 100 KM za lice koje obavlja samostalnu poslovnu delatnost – obrt.

Za prekršaj koji je propisan zakonom, novčana kazna se može propisati do opšteg maksimuma i to do iznosa od : 1) 10.000 KM za fizičko lice, 2) 20.000 KM za odgovorno lice u pravnom licu, 3) 200.000 KM za pravno lice i 4) 20.000 KM za lice koje obavlja samostalnu poslovnu delatnost – obrt.

Za prekršaj koji je propisan uredbom ili odlukom vlade, odlukom gradskog ili opštinskog veća, novčana kazna se može propisati do najvišeg iznosa od : 1) 3.000 KM za fizičko lice, 2) 5.000 KM za odgovorno lice u pravnom licu, 3) 10.000 KM za pravno lice i 4) 6.000 KM za lice koje obavlja samostalnu poslovnu delatnost – obrt.

Prilikom odmeravanja iznosa novčane kazne učiniocu prekršaja prekršajni sud je dužan da uzme u obzir sledeće okolnosti¹⁰ : 1) granice propisane kazne za prekršaj u propisu i 2) olakšavajuće i otežavajuće okolnosti koje uključuju, ali se ne ograničavaju samo na : a) težinu prekršaja, b) posledice prekršaja, c) stepen odgovornosti učinioca prekršaja, d) uvid u evidenciju o prethodno učinjenim prekršajima učinioca (povrat), e) finansijsku situaciju učinioca prekršaja i f) da li je učinilac iskazao kajanje zbog učinjenog dela.

Ukoliko je lice sa jednom ili sa više radnji izvršilo više prekršaja u sticaju, tada se u smislu člana 24. primenjuje sistem asperacije prilikom odmeravanja kazne. U tom slučaju se novčana kazna odmerava u dve faze : 1) prvo se za svaki prekršaj utvrđuje novčana kazna u granicama propisane kazne i 2) potom se izriče jedinstvena novčana kazna tako što se najveća utvrđena kazna za određeni prekršaj povećava za druge utvrđene kazne, ali tako da ne sme preći zbir utvrđenih kazni, niti opšti maksimum novčane kazne propisan za tu vrstu učinioca prekršaja.

Zakon predviđa i mogućnost ublažavanja propisane kazne za učinjeni prekršaj (član 19.). To je fakultativno ovlašćenje suda da učiniocu prekršaja pri postojanju zakonom predviđenih razloga izrekne kaznu ispod posebnog minimuma do opšteg minimuma te vrste kazne. Ovu mogućnost sud može da koristi ako su ispunjeni sledeći uslovi : 1) ako učini-

¹⁰ M.Kokolj, O nekim karakteristikama i perspektivama novčane kazne, Zbornik Pravnog fakulteta u Mostaru, Mostar, broj 6/1985. godine, str. 131-141.

njenim prekršajem nisu prouzrokovane teže posledice i 2) ako postoje dve ili više olakšavajućih okolnosti koje ukazuju da se i ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja.

U rešenju o prekršaju se određuje i rok plaćanja novčane kazne. Taj rok ne može da bude kraći od osam dana, niti duži od tri meseca od dana pravnosnažnosti odluke. U slučaju da u smislu člana 57. učinilac prekršaja prihvati odgovornost za prekršaj i plati novčanu kaznu i ispuni sve druge obaveze utvrđene prekršajnim nalogom u određenom roku ili ako obavesti nadležni organ o prihvatanju sankcije koja je određena u prekršajnom nalogu, tada se kažnjenik oslobađa od plaćanja 50 % izrečene novčane kazne.

Zakon je predvideo i institut oslobođenja od kazne (član 77.). Naime, sud može učinioca prekršaja da oslobodi od propisane kazne kada je to izričito propisano zakonom. U tom slučaju sudu stoje na raspolaganju dve mogućnosti: 1) da učinioca prekršaja u potpunosti oslobodi od predviđene kazne u zakonu ili 2) da učiniocu prekršaja izrekne ublaženu kaznu (po vrsti ili meri). Poseban oblik oslobođenja od kazne postoji u slučaju kada učinilac prekršaja nakon izvršenja dela u celosti nadoknadi štetu prouzrokovanu učinjenim prekršajem ili plati propisana davanja zbog čijeg nelaćanja (npr. kod poreskih prekršaja) je i pokrenut prekršajni postupak.

1.2. Izvršenje novčane kazne

Izrečene novčane kazne¹¹ (kao i troškovi prekršajnog postupka) se u smislu člana 102. unose u Registar novčanih kazni. Oni se, zapravo, evidentiraju kao dug koji osuđeno lice za učinjeni prekršaj duguje odgovarajućem nivou vlasti kojem plaća. Pravnosnažnošću rešenja o prekršaju ili pravnosnažnošću i izvršnošću prekršajnog naloga uspostavlja se obligacionopravni odnos između učinioca prekršaja (dužnika) i odgovarajućeg nivoa vlasti (poverioca). Novčana kazna se ne briše iz prekršajne evidencije sve dok se vodi kao dug (dakle, dok se ne isplati u celosti) u Registru novčanih kazni. U smislu člana 102. novčana kazna i troškovi prekršajnog postupka se brišu iz Registra novčanih kazni kada protekne vreme od pet godina od dana kada je prekršajni nalog postao konačan i izvršan ili od kada je rešenje o prekršaju postalo pravnosnažno i izvršno.

U slučaju smrti ili nastupanja trajnog duševnog oboljenja osuđenog lica, sud na predlog ovlašćenog organa ili po službenoj dužnosti donosi rešenje o obustavljanju postupka izvršenja novčane kazne i troškova postupka. Posle toga će se iz propisanih evidencija brisati osuda na novčanu kaznu i troškovi postupka.

Sve dok ne plati izrečenu novčanu kaznu i troškove prekršajnog postupka koji su evidentirani u Registru novčanih kazni (član 103.) licu koje je osuđeno za prekršaj se neće dozvoliti: 1) registracija ili produženje važnosti registracije motornog vozila, 2) izdavanje ili produženje važnosti vozačke dozvole, 3) učestvovanje na javnom tenderu, 4) registracija pravnog lica, promena registracije pravnog lica ili registracija samostalne poslovne delatnosti – obrta ili 5) promena vlasništva motornog vozila.

¹¹ S.Oset, Prekršajnepravne sankcije de lege lata I de lege ferenda – primjena i izvršenje, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 12/2005. godine, str. 503-540.

U slučaju da osuđeno lice kome je rešenjem o prekršaju ili prekršajnim nalogom izrečena novčana kazna ne plati tu kaznu u celosti ili delimično u ostavljenom roku, pristupa se njenoj prinudnoj naplati (član 104.).

Svaki ovlašćeni organ odgovoran je za praćenje izvršenja novčanih kazni i drugih mera koje su izrečene prekršajnim nalogom ili putem sporazuma o sankciji. Pri tome je zakonom izričito određeno da su sudovi ovlašćeni za praćenje izvršenja novčane kazne i drugih mera izrečenih u rešenju o prekršaju.

Ovlašćeni organ ili sud koji su izrekli novčanu kaznu zatražiće od nadležnog suda prinudnu naplatu neplaćene novčane kazne i to blokiranjem računa fizičkog ili pravno lica u skladu sa odredbama Zakona o izvršnom postupku¹² u sledećim slučajevima : 1) ako se utvrdi da kažnjeno lice izbegava da plati novčanu kaznu ili 2) ako postoji opasnost od nastupanja zastarelosti izvršenja novčane kazne. U izuzetnim slučajevima prinudno izvršenje izrečene novčane kazne može sprovesti i ovlašćeni organ pod uslovom da je to propisano federalnim zakonom.

2. USLOVNA OSUDA

Uslovna osuda je uslovno odlaganje izvršenja u rešenju o prekršaju utvrđene prekršajne sankcije (novčane kazne i-ili zaštitne mere) za određeno vreme pod uslovom da učinilac za to vreme (vreme proveravanja) ne učini novo prekršajno delo i ispuni druge postavljene uslove (član 25.). To je posebna vrsta mere upozorenja (admonitivne sankcije). Dva su uslova za primenu uslovne osude. To su : 1) formalni uslov – da je učiniocu prekršaja utvrđena novčana kazna u bilo kom iznosu i-ili zaštitna mera. U slučaju kumulativnog izricanja i novčane kazne i zaštitne mere, uslovno se može odložiti samo izvršenje novčane kazne i 2) materijalni uslov – uverenje, ocena suda da se u konkretnom slučaju svrha prekršajnih sankcija može ostvariti i bez izvršenja utvrđene kazne, odnosno zaštitne mere. Pri ovoj oceni sud je dužan da vodi računa o svrsi uslovne osude, pri čemu mora da posebno uzme u obzir sledeće okolnosti : ličnost učinioca prekršaja, njegov raniji život, njegovo ponašanje posle izvršenog prekršaja, stepen prekršajne odgovornosti i druge okolnosti pod kojima je prekršaj učinjen.

Pri izricanju uslovne osude, sud odlaže izvršenje utvrđene novčane kazne i (ili) zaštitne mere za vreme od šest meseci do jedne godine postavljajući mu pri tome određene obaveze: 1) da ne učini novo prekršajno delo za vreme trajanja vremena proveravanja i 2) da ispuni druge postavljene obaveze koje mogu biti : a) opšte (tako da se odnose na svaki prekršaj i svakog učinioca) npr. naknada pričinjene štete, povraćaj oštećene stvari, lečenej od zavisnosti i b) posebne (koje se odnose na određeni prekršaj i njegovog učinioca i koje su predviđene u onom propisu koji određuje navedeni prekršaj). U slučaju da uslovno osuđeno lice za vreme trajanja vremena proveravanja izvrši novi isti takav ili još teži prekršaj ili ako ne ispuni druge postavljene uslove, uslovna osuda se obavezno opoziva (član 26.). Težina ranijeg i novoučinjenog prekršaja se procenjuje s obzirom na vrstu i visinu propisane kazne za takvo delo.

¹² Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj : 32/2003, 52/2003, 33/2006, 39/2006, 39/2009 i 35/2012.

U slučaju opoziva uslovne osude, sud primenom pravila za odmeravanje kazne za dela u sticaju polazeći od utvrđene kazne u uslovnoj osudi primenom principa asperacije povećava tako utvrđenu kaznu za iznos utvrđene kazne za novoučinjeni prekršaj i izriče jedinstvenu kaznu koja se izvršava u rešenjem u prekršaju određenom roku.

3. UKOR

Ukor je najblaža vrsta prekršajnih sankcija koja se izriče umesto propisane novčane kazne punoletnom i odgovornom učiniocu osobito lakog prekršaja. Ona predstavlja prekor učiniocu prekršaja od strane društva zbog izvršenog dela i upozorenje da ubuduće ne krši norme javnog poretka i ne vrši prekršaje jer će za takvu delatnost biti kažnjen (član 27.). Prekor koji se upućuje učiniocu dela odražava socijalno etičku ocenu dela, tj. da je ono štetno i nedozvoljeno i da ga društvo ne odobrava, ali oprašta učiniocu i neće ga kazniti. Prema tome, opomena se pojavljuje kao безусловna osuda ponašanja, ali se ta osuda ne sastoji u kazni, već u prekору i opomeni da će učinilac biti kažnjen samo onda ako učini novi prekršaj i to samo za to delo a ne i za ono za koje je izrečena opomena.

Za izricanje ukora potrebno je ispunjenje sledećih uslova¹³: 1) da je za prekršaj propisana kao jedina novčana kazna u iznosu do 3.000 KM jer se ova sankcija javlja kao supstitut (alternativa) ovoj vrsti prekršajne kazne, 2) da je prekršaj učinjen pod takvim okolnostima koje u značajnoj meri umanjuju odgovornost njegovog učinioca. Koje su to okolnosti i kada one deluju u tolikoj meri olakšavajuće, umanjujuće na odgovornost učinioca prekršaja, predstavlja faktičko pitanje koje sud mora rešiti u svakom konkretnom slučaju i 3) uverenje suda da se radi o očito lakom obliku učinjenog prekršaja s obzirom na objekt zaštite, obim i intenzitet prouzrokovane posledice dela, okolnosti pod kojima je delo izvršeno i ličnost učinioca i 4) uverenje suda da se s obzirom na okolnosti koje se odnose na učinioca prekršaja, njegov odnos prema oštećenom i nadoknadu štete oštećenom može zaključiti da će se taj učinilac ubuduće i bez izricanja novčane kazne održati od vršenja prekršaja. Zakon je izričito propisao da se ukor može izreći i učiniocu više prekršaja u sticaju pod uslovom da se za svako učinjeno prekršajno delo u svakom slučaju ispune propisani uslovi.

4. ZAŠTITNE MERE

4. 1. Pojam i vrste zaštitnih mera

Zaštitne mere¹⁴ su posebna vrsta prekršajnih sankcija koje se mogu izreći svakom učiniocu prekršaja: odgovornom ili neodgovornom, punoletnom ili maloletnom licu, fizičkom ili pravnom licu. One se mogu propisati samo zakonom. Zakoni koji propisuju pojedine prekršaje mogu odrediti i dodatne vrste zaštitnih mera, sem onih koje su izričito predviđene u članu 28. Zakona o prekršajima, s tim da svaka takva zaštitna mera koja nije predmet direktnog izvršenja od strane organa vlasti mora biti uslovljena prethodnim dobrovoljnim pristankom učinioca prekršaja na njenu primenu. Izriču se kao sporedna sankcija uz kaznu, ukor ili vaspitnu meru s tim što se ove mere mogu izreći čak i kada učiniocu prekršaja nije izrečena kazna ako je takva mogućnost predviđena.

¹³ D.Jovašević, Zbirka zakona o prekršajima sa komentarom i praksom, Beograd, 2004. godine, str.24.

¹⁴ I.Josipović, Projekt novog Prekršajnog zakona – evolucija postojećeg modela prekršajnog sustava, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, broj 12/2005. godine, str. 377-400.

Zaštitne mere u prekršajnom pravu imaju više zajedničkih karakteristika : 1) predstavljaju sredstvo za zaštitu pravnog sistema i javnog poretka od vršenja prekršaja kojim se ostvaruje određena svrha – da se otklone uslovi koji omogućavaju ili podstiču učinio- ca na izvršenje novog prekršaja, 2) imaju represivni karakter, primenjuju se protiv volje učinio- ca prekršaja za koga predstavljaju izvesno zlo jer mu se oduzimaju ili ograničavaju određena prava, 3) propisane su zakonom, 4) mogu biti izrečene rešenjem o prekršaju od strane suda u postupku koji je određen zakonom, 5) učiniocu prekršaja se može izreći jedna ili više zaštitnih mera ako su za to ispunjeni zakonom predviđeni uslovi, 6) izriču se kao komplementarna sankcija uz kaznu, ukor ili vaspitnu meru. Izuzetno se zaštitne mere mogu izreći i samostalno, ali samo kada je to zakonom izričito propisano, 7) prime- na zaštitnih mera je vezana za postojanje zakonom propisanih razloga. Čim takvi razlozi prestanu, i zaštitna mera se mora opozvati, 8) trajanje zaštitne mere predstavlja najkraće moguće vreme koje je potrebno da se učinilac prekršaja spreči da ponovo učini prekršaj, 9) pri izricanju zaštitne mere sud je dužan da uzme u obzir sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, uključujući, ali ne i ograničavajući se na težinu prekršaja i njegove posledice, stepen odgovornosti učinio- ca prekršaja, uvid u evdenciju o prethodnjim prekršajima ili krivičnim delima učinio- ca, finansijsku situaciju učinio- ca, kao i da li je učinilac iskazao kajanje zbog učinjenog dela, 10) ovlašćeni organ u prekršajnom nalogu može da izrekne samo jednu zaštitnu meru i to u najkraćem mogućem trajanju, kao i zaštitnu meru odu- zimanja predmeta i 11) ako je jednim rešenjem za više učinjenih prekršaja u idealnom ili realnom sticaju utvrđeno više zaštitnih mera iste vrste za koje je propisano da se izriču u određenom trajanju, tada se izriče jedinstvena zaštitna mera¹⁵.

Prekršajno pravo Federacije Bosne i Hercegovine predviđa sledeće zaštitne mere (član 28.) : 1) oduzimanje predmeta, 2) zabrana vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti, 3) ograničenje upravljanja motornim vozilom, 4) lečenje od zavisnosti i 5) zabrana pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja.

4. 2. Pojedine zaštitne mere

Oduzimanje predmeta je zaštitna mera kojom se oduzimaju predmeti koji su upo- trebljeni ili su bili namenjeni za izvršenje prekršaja ili koji su nastali izvršenjem prekršaja (član 31.). Ovi se predmeti mogu (dakle ova se mera fakultativno izriče) oduzeti ako su vlasništvo učinio- ca prekršaja. No, oni se mogu oduzeti i kada nisu u njegovom vlasništvu ako je to neophodno radi zaštite interesa opšte sigurnosti, čuvanja života i zdravlja ljudi, sigurnosti robnog prometa ili iz razloga javnog morala, kao i u drugim zakonom predvide- nim slučajevima. Oduzimanjem predmeta se ne dira u pravo trećih lica na naknadu štete od učinio- ca¹⁶.

Sud koji je doneo rešenje o prekršaju ili ovlašćeni organ koji izdaje prekršajni nalog određuje u skladu sa posebnim propisima da li će se oduzeti predmeti uništiti, prodati ili predati odgovarajućem ovlašćenom organu. Sredstva ostvarena prodajom ovako oduzetih predmeta pripadaju odgovarajućem budžetu u skladu sa zakonom koji uređuje pripadnost

¹⁵ Više : Lj.Mitrović, Prekršajno pravo, Banja luka, 2014. godine.

¹⁶ M. Tomanović, O nekim nesporazumima oko primene mere bezbednosti oduzimanja predmeta, Jugoslevenska revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 1-2/2000. godine, str. 87-106.

javnih prihoda. No, ovi se predmeti mogu oduzeti ili se oduzimaju i kada se prekršajni postupak ne završi odlukom kojom se učinilac prekršaja oglašava odgovornim za učinjeno delo pod uslovom da to zahtevaju interesi opšte sigurnosti ili razlozi morala, kao i u drugim posebnim zakonom određenim slučajevima. O oduzimanju predmeta u ovom slučaju se donosi posebno rešenje.

Zabrana vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti je zaštitna mera specijalno preventivnog karaktera koja se može izreći u tri slučaja : a) prema odgovornom licu u pravnom licu, b) prema fizičkom licu i c) prema pravnom licu za učinjeni prekršaj (član 32.)¹⁷. Zabrana odgovornom licu da obavlja određene poslove se sastoji u privremenoj zabrani učiniocu prekršaja da obavlja poslove koje je obavljao u vreme izvršenja prekršaja ili rukovodeću dužnost u privrednom ili finansijskom poslovanju ili određenu vrstu poslova ili sve ili neke dužnosti koje su vezane za raspolaganje, korišćenje, upravljanje ili rukovanje poverenom imovinom. Pretpostavka za izricanje ove zaštitne mere je da je odgovorno lice u pravnom licu zloupotrebilo obavljanje određenih poslova za izvršenej prekršaja osim ako propisom kojim je predviđen prekršaj nije drugačije određeno.

Fizičkom licu¹⁸ kao učiniocu prekršaja sud može izreći ovu zaštitnu meru tako što će mu zabraniti vršenje poziva, delatnosti ili dužnosti koje je obavljao kako bi izvršio prekršaj pod uslovom da sud utvrdi da bi dopuštanje takvom licu da i dalje vrši takav poziv, delatnost ili dužnost moglo rezultirati vršenjem prekršaja u budućnosti (dakle, kada postoji opasnost od ponavljanja istog ili sličnog prekršaja zloupotrebom poziva, delatnosti ili dužnosti). Ovu ocenu sud mora da utvrdi na bazi svih okolnosti konkretnog slučaja i ličnosti učinioca dela.

I odgovornom licu u pravnom licu i fizičkom licu kao učiniocu prekršaja se zaštitna mera zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti može izreći u trajanju od tri meseca do jedne godine računajući od dana pravnosnažnosti rešenja o prekršaju. Pravnom licu kao učiniocu prekršaja sud može primenom ove zaštitne mere zabraniti vršenje određene delatnosti ili narediti zatvaranje poslovnih prostorija ili mu nametnuti druga ograničenja u vršenju delatnosti kako bi se sprečilo buduće vršenje prekršaja. U ovom slučaju se zaštitna mera može izreći u trajanju do šest meseci od dana pravnosnažnosti rešenja o prekršaju.

Ograničenje upravljanja motornim vozilom je specifična zaštitna mera koja se može izreći samo učiniocima određenih vrsta prekršaja u saobraćaju - saobraćajnih prekršaja (član 33.)¹⁹. Sastoji se u zabrani učiniocu da privremeno upravlja motornim vozilom ili određenom vrstom motornog vozila za vreme od trideset dana do jedne godine²⁰. Ovu meru može da izrekne sud ili ovlašćeni organ.

¹⁷ Š.Ivanetić, Trajanje privremene zabrane obavljanja djelatnosti, Porezni vjesnik, Zagreb, broj 14/2005. godine, str. 25-29.

¹⁸ S.Ivanetić, Privremena zabrana obavljanja djelatnosti kao mjera opreza, Porezni vjesnik, Zagreb, broj 13/2004. godine, str. 92-96.

¹⁹ A.Smailhodžić, V.Pevilić, Prekršaji i kazne u Zakonu o bezbednosti saobraćaja na putevima, Besjeda, Banja Luka, 2006. godine, str.56-71.

²⁰ D. Jovašević, Mera bezbednosti zabrane upravljanja motornim vozilom kao faktor prevencije saobraćajnog kriminaliteta, Zbornik radova Prevencija saobraćajnih nezgoda na putevima, Novi sad, 1998. godine, str. 395-400.

Kao sankciju za učinjeni prekršaj u javnom saobraćaju sud može njegovom učinio-
cu odrediti ograničenja koja su vezana za upravljanje motornim vozilom kao što su²¹ : 1)
zabrana upravljanja vozilom tokom noći, 2) zabrana upravljanja vozilom preko određene
udaljenosti od kuće, 3) ograničenje na vožnju do posla i sa posla ili 4) ograničenje na vo-
žnju koja je vezana za obavljanje posla. No, oduzimanje vozačke dozvole se može izreći
i kao posledica dodeljenih kaznenih poena u skladu sa Zakonom o osnovama sigurnosti
saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini²² pri čemu sud ili drugi ovlašćeni organ ne
mogu da promene broj kaznenih poena koji se automatski uračunavaju kao rezultat odgo-
vornosti učinioaca za saobraćajni prekršaj u skladu sa ovim Zakonom.

Lečenje od zavisnosti je jedina medicinska zaštitna mera koja se može izreći licu
koje je učinilo prekršaj pod odlučujućim delovanjem zavisnosti od alkohola ili opojnih dro-
ga (član 34.)²³. Pre izricanja mere sud je dužan da pribavi mišljenje veštaka, odnosno nad-
ležne zdravstvene organizacije. Pretpostavka za primenu ove mere je postojanje zavisnosti
od alkohola ili opojnih droga na strani učinioaca prekršaja, koji je upravo i učinio prekršaj
usled ove zavisnosti. U cilju otklanjanja opasnosti od ponovnog vršenja prekršaja sud pri-
menom ove zaštitne mere nalaže učiniocu prekršaja da se podvrgne lečenju od zavisnosti
od alkohola ili opojnih droga u određenom periodu, ali ne duže od jedne godine ili dok se
ne ustanovi da ne postoji potreba za daljim lečenjem takvog lica. Postojanje takve potrebe
utvrđuje u svakom konkretnom slučaju specijalizovani stručnjak zadužen za lečenje učini-
oca prekršaja u svom mišljenju²⁴.

Ako se učinilac prekršaja podvrgne lečenju od zavisnosti, tada mu se za učinjeno delo
može izreći uslovna osuda ili ublažena prekršajna kazna. No, ako se učinilac prekršaja
ne podvrgne određenom lečenju, tada sud obavezno opoziva uslovnu osudu ili ublaženu
kaznu.

Zabrana pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja
predstavlja specijalno preventivnu zaštitnu meru koja se izriče radi sprečavanja učinioaca
da ponovi prekršaj ili da nastavi da ugrožava oštećenog (član 35.). Primenom ove mere se
učiniocu prekršaja zabranjuje pristup oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja
za određeno vreme. Mera se izriče na pisani predlog podnosioca zahteva za pokretanje
prekršajnog postupka ili na usmeni zahtev oštećenog koji je istakao na saslušanju u toku
prekršajnog postupka²⁵. Sud u konkretnom slučaju u rešenju o prekršaju prilikom izrica-
nja ove zaštitne mere određuje²⁶ : 1) vremenski period u kome se mera izvršava, 2) podatke

²¹ A. Matić, Prekršaji stranaca u prometu na cestama, Informator, Zagreb, broj 57/2009. godine, str. 5-6.

²² Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj : 6/2006, 75/2006, 44/2007, 48/2010 i 84/2013.

²³ R.Bokonjić, Psihičke promjene hroničnih alkoholičara i njihov značaj u pravnoj medicini, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, broj 3/1979. godine, str. 325.337.

²⁴ A.Ramljak, S.Jusufbegović, Psihološke i socijalnopatološke karakteristike narkomanije s osvrtom na forenzički aspekt, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, broj 14/1990. godine, str. 217-225.

²⁵ Lj.Mitrović, Prekršaji protiv javnog reda i mira, Beubjednost, policija, građani, Banja Luka, broj 2/2007. godine, str. 1037-1054.

²⁶ N.Mrvić Petrović, Potrebe izmena prekršajnog zakonodavstva sa aspekta sprečavanja nasilja u porodici, Temida, Beograd, broj 2/2003. godine, str.11-15.

o licima kojima učinilac prekršaja ne sme da pristupi²⁷, 3) naznačenje objekata kojima učinilac prekršaja ne sme da pristupi i 4) u koje vreme, na koja mesta ili lokacije je učiniocu prekršaja zabranjen pristup.

U slučaju da učinilac prekršaja kome je pravnosnažnim rešenjem izrečena zaštitna mera zabrane pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja prekrši postavljene zabrane (član 36.), odnosno pristupi oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja tokom trajanja mere ili ostvari kontakt sa oštećenim na nedozvoljeni način ili u nedozvoljeno vreme, tada se obavezno kažnjava novčanom kaznom u iznosu do 1.000 KM. No, Zakon je izričito propisao da će se istom kaznom kazniti i sam oštećeni na čiji je predlog ova zaštitna mera izrečena koji je svojih radnjama naveo, izazvao, isprovocirao učinioca prekršaja da prekrši zabranu pristupa oštećenom.

5. SANKCIJE ZA MALOLETNIKE

5.1. Pojam i karakteristike sankcija za maloletnike

U prekršajnom pravu izdvojene su odredbe o primeni sankcija prema maloletnim učiniocima prekršaja u posebno poglavlje. Tako je stvoreno maloletničko prekršajno pravo²⁸ koje karakterišu sledeća obeležja (član 40.)²⁹ : 1) prema maloletniku koji u vreme izvršenja prekršaja nije navršio 14 godina (dete) ne može se pokrenuti, niti voditi prekršajni postupak, 2) kada je maloletnik uzrasta do 14 godina izvršio prekršaj zbog propuštanja dužnog nadzora od strane roditelja, usvojioca ili staraoca, a ova su lica bila u mogućnosti da takav nadzor vrše, tada se oni kažnjavaju za prekršaj maloletnika kao da su ga sami učinili, 3) zakonom se može propisati da će se za prekršaj maloletnika uzrasta od 14 do 18 godina kazniti njegov roditelj, usvojilac ili staralac ako je do izvršenja prekršaja došlo usled propuštanja nadzora ovih lica nad maloletnikom, pod uslovom da su oni bili u mogućnosti da takav nadzor i vrše, 4) prekršajni postupak prema maloletniku se može pokrenuti samo putem zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, a ne i putem prekršajnog naloga, 5) podnosilac zahteva za pokretanje prekršajnog postupka protiv maloletnika ovaj zahtev lično ili preko pošte dostavlja sledećim organima i licima :a) nadležnom sudu, b) nadležnom organu starateljstva, c) maloletniku i d) roditeljima maloletnika, odnosno njegovom zakonskom zastupniku, 6) maloletnik za sve vreme trajanja prekršajnog postupka mora da ima branioca i 7) sudija koji vodi postupak protiv maloletnika pribavlja podatke o ličnosti maloletnika od organa starateljstva koga takođe poziva i na usmeni pretres. Ovaj organ ima pravo da se upozna sa tokom usmenog pretresa, pri čemu u toku postupka može da daje određene predloge i da ukazuje na činjenice i dokaze koji su od važnosti za donošenje pravilne i zakonite odluke.

Među sankcijama prema maloletnim učiniocima prekršaja primat imaju vaspitne mere. To su jedine vrste sankcija koje se mogu izreći mlađem maloletniku – licu koje je u vreme izvršenja prekršaja bilo u uzrastu od 14 do 16 godina. Prema starijem maloletniku

²⁷ S. Sumonja, Nasilje u porodici – prekršaj ili krivično djelo, Bezbednost, policija, građani, Banja Luka, broj 1/2008. godine, str. 171-184.

²⁸ M. Aćimović, Neki aspekti maloljetničke prekršajne delinkvencije u SR Bosni i Hercegovini, Pravna misao, Sarajevo, broj 1-2/1980. godine, str. 96-99.

²⁹ Vidi : F. Hirjan, M. Singer, Maloljetnici u krivičnom pravu, Zagreb, 2001. godine; D. Jovašević, Maloletničko krivično pravo, Niš, 2011. godine.

(licu uzrasta između 16 i 18 godina u vreme izvršenja prekršaja) se mogu izreći (član 41.): 1) vaspitne mere, 2) prekršajne sankcije koje se inače izriču punoletnim licima kao što su : a) novčana kazna, b) uslovna osuda, c) ukor, d) zaštitne mere i 3) druge prekršajne mere kao što su: a) oduzimanje imovinske koristi i b) obaveza naknade štete.

5. 2. Izricanje vaspitnih mera

Vaspitne mere³⁰ su zakonom određene mere kojima se prema maloletnim učiniocima prekršaja ostvaruje zaštita javnog poretka od vršenja prekršaja putem vaspitanja i prevaspitanja maloletnika, koje izriče sud, a koje se sastoji u ograničavanju njihovih sloboda i prava. Ove mere predstavljaju posebnu vrstu prekršajnih sankcija koje se mogu primeniti prema maloletnom licu koje je izvršilo prekršaj. Ali njihova primena ne zavisi od postojanja prekršajne odgovornosti maloletnika što iz približava zaštitnim merama. No, dok se zaštitne mere primenjuju prema neuračunljivim i uračunljivim učiniocima prekršaja bez obzira na njihov uzrast, dotle se vaspitne mere³¹ izriču samo prema maloletnim učiniocima prekršaja.

U Federaciji Bosne i Hercegovine sistem vaspitnih mera čine sledeće mere (član 43.)³²: 1) lično izvinjenje oštećenom licu, 2) redovno pohađanje škole, 3) rad za opšte dobro na slobodi – neplaćeni rad u korist društva kojim se ne vređa ljudsko dostojanstvo i ne ostvaruje profit. Ova se mera može izreći samo uz pristanak maloletnika. Ona može da traje od deset do sto dvadeset časova rada, s tim što se ne može obavljati više od dva časa dnevno (član 3. stav 9.), 4) prihvatanje odgovarajućeg zaposlenja, 5) posećivanje vaspitne, obrazovne, psihološke i druge vrste savetovaništva, 6) suzdržavanje od konzumiranja alkoholnih pića i opojnih droga, 7) zabrana druženja sa licima koja imaju loš uticaj na maloletnika i 8) policijska kontrola kretanja posle određenog vremena.

Jedna ili više vaspitnih mera se mogu izreći svakom mlađem maloletnom licu. No, ove mere se mogu izreći i starijem maloletnom licu samo ako su ispunjeni sledeći uslovi (član 42.)³³: 1) da je priznao izvršenje prekršaja, 2) da je izrazio žaljenje zbog učinjenog prekršaja i 3) da je dobrovoljno pristao na primenu vaspitne mere. Ako stariji maloletnik ne da dobrovoljni pristanak na primenu vaspitne mere, tada mu sud izriče neku od prekršajnih sankcija za punoletna lica ili neku od posebnih prekršajnih mera.

Pri izboru određene vaspitne mere (član 44.) maloletnom učiniocu prekršaja sud uzima u obzir ukupne interese maloletnika i oštećenog lica. Pri tome je zakon izričito obavezao sud da posebno vodi računa da se primenjenim vaspitnim merama ne ugrozi redovno školovanje maloletnika ili njegov rad. U svakom slučaju izbor i primena vaspitne mere u svakom konkretnom slučaju se vrše u saradnji sa roditeljima ili staraocima maloletnika,

³⁰ M. Simović et al., Maloljetničko krivično pravo, Istočno Sarajevo, 2013. godine.

³¹ V. Vranj, Odgojne mjere prema maloljetnicima i njihovo izvršenje u Bosni i Hercegovini, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, 2004. godine, str. 394-426.

³² Lj. Mitrović, N. Grbić, Prekršajne sankcije koje se izriču maloljetnim učiniocima prekršaja, Zbornik radova, Maloljetnička delinkvencija kao oblik društveno neprihvatljivog ponašanja, Banja Luka, 2008. godine, str. 319-334.

³³ B. Petrović, D. Jovašević, A. Ferhatović, Izvršenje vaspitnih mjera, Pravna riječ, Banja Luka, broj 7/2006. godine, str. 371-394.

kao i organom starateljstva. Kada izrekne vaspitnu meru, sud unapred ne određuje i vreme njenog trajanja, već o tome odlučuje naknadno zavisno od rezultata i uspeha koji je postignut primenom određene mere. U svakom slučaju vaspitne mere ne mogu da traju duže od jedne godine. U tom periodu sud može izrečenu vaspitnu meru da ukine ili je zameni drugom merom.

U slučaju da je maloletnik izvršio sa jednom ili više radnji više prekršaja u sticaju, tada se primenjuju posebna pravila za izricanje vaspitne mere ili kazne (član 49.). Tada sud pri izboru vaspitne mere jedinstveno ceni sve učinjene prekršaje i izriče samo jednu vaspitnu meru. No, ako sud za jedan ili više od učinjenih prekršaja utvrdi kaznu, a za druge prekršaje vaspitnu meru, tada izriče samo kaznu. Dakle, ovde dolazi do primene sistem apsorpcije gde utvrđena prekršajna kazna apsorbuje vaspitnu meru. Na isti način sud postupa i u slučaju kada se nakon izricanja vaspitne mere ili kazne maloletniku utvrdi da je on pre ili posle njenog izricanja izvršio još neki prekršaj. Takav se način odmeravanja prekršajne sankcije naziva odmeravanje sankcije osuđenom licu.

Napred navedena pravila o izricanju vaspitne mere maloletnom učiniocu prekršaja sud primenjuje i u slučaju ako je maloletnik posle izvršenja prekršaja, a pre donošenja odluke suda postao punoletan (član 45.). U slučaju pak da je maloletni učinilac prekršaja postao punoletan posle donošenja odluke kojom mu je izrečena vaspitna mera, sud je ovlašćen da rešenjem obustavi izvršenje tako izrečene mere. Slično ovlašćenje suda predviđa i odredba člana 46. Zakona o prekršajima. Naime, ako se nakon donošenja odluke kojom je maloletnom učiniocu prekršaja izrečena vaspitna mera pojave okolnosti kojih nije bilo u vreme donošenja odluke ili se za njih nije znalo, a one bi bile od uticaja (značaja) na donošenje odluke u prekršajnom poistupku, izvršenje izrečene vaspitne mere se može obustaviti ili se izrečena vaspitna mera može zameniti drugom (lakšom ili težom) vaspitnom merom.

I na kraju, zakon predviđa princip mutabiliteta i u članu 47. Ako je od pravnosnažnosti odluke kojom je izrečena neka od vaspitnih mera prema maloletniku prošlo više od šest meseci, a sa izvršenjem te mere još uvek nije započelo, sud je dužan da ponovo odlučuje o potrebi da se izvrši izrečena vaspitna mera. U tom slučaju on može da donese jednu od sledećih odluka : 1) da se ranije izrečena vaspitna mera izvrši, 2) da se ranije izrečena vaspitna mera ne izvrši ili 3) da se ranije izrečena vaspitna mera zameni drugom vaspitnom merom. Sud je obavezan da vodi posebnu evidenciju o svim izrečenim vaspitnim merama prema maloletnim učiniocima prekršaja (član 48.).

6. GAŠENJE PREKRŠAJNIH SANKCIJA

Svaka prekršajna sankcija se, po pravilu, gasi njenim izvršenjem nad učiniocem od strane nadležnih državnih organa. Ali može se desiti da posle izvršenja prekršaja nastupe neke okolnosti koje gase pravo države na izricanje i izvršenje prekršajne sankcije – ius puniendi. Ove okolnosti gase, nište pravo države na izricanje i izvršenje ili samo na izvršenje prekršajne sankcije, ne utičući pri tome na postojanje samog prekršajnog dela. To su su javnopravni instituti utvrđeni u opštem interesu o čijem postojanju nadležni prekršajni organ mora da vodi računa po službenoj dužnosti bez obzira da li se učinilac dela na koga

se odnose pozvao na njih ili nije³⁴. Kao osnovi gašenja prekršajnih sankcija smatraju se : 1) smrt učinioca prekršaja i 2) zastarelost. U prekršajnom pravu nema mesta primeni amnestije i pomilovanja kao osnova za gašenje krivičnih sankcija.

6.1. Smrt učinioca prekršaja

Smrt je prirodni događaj koji dovodi do promene stvarne i pravne situacije. U oblasti prekršajnog prava ona onemogućava izvršenje svih prekršajnih sankcija koje su vezane za ličnost učinioca prekršaja. Sa njenim nastupanjem gasi se mogućnost izvršenja kazni, zaštitnih mera i vaspitnih mera. U pravnoj teoriji ne postoji jedinstveno mišljenje o tome da li je smrt učinioca prekršaja osnov gašenja i imovinskih sankcija (novčane kazne, zaštitne mere oduzimanja predmeta i mere oduzimanja imovinske koristi pribavljene prekršajem) ili ne. Budući da zakon ništa ne govori o tome, u teoriji se smatra da se i ove mere ne gace smrću osuđenog lica jer ne bi bilo pravično da ove koristi ostanu porodici umrlog učinioca prekršaja ili nekog drugog lica³⁵.

6. 2. Zastarelost

Zastarelost³⁶ u prekršajnom pravu je opšti osnov gašenja prekršajnih sankcija usled proteka zakonom određenom vremena. Nastupanjem zastarelosti nastaje nemogućnost pokretanja i vođenja prekršajnog postupka protiv učinioca prekršaja, odnosno nastaje nemogućnost izvršenja izrečene prekršajne sankcije. Zavisno od vremena od kada počinje da teče rok zastarelosti, razlikuju se : 1) zastarelost pokretanja i vođenja prekršajnog postupka i 2) zastarelost izvršenja izrečene prekršajne sankcije.

Prema članu 50. prekršajni postupak se ne može pokrenuti, niti voditi u sledećim slučajevima : 1) za prekršaje za koje je propisana novčana kazna u iznosu do 3.000 KM kada prođe dve godine od dana izvršenja prekršaja, 2) za prekršaje za koje je propisana novčana kazna u iznosu većem od 3.000 KM kada prođu tri godine od dana izvršenja prekršaja i 3) za prekršaje iz oblasti poreza, carina, finansija, rada, zaštite na radu, zaštite životne sredine i koncesija kada prođe pet godina od dana izvršenja prekršaja.

Zastarelost izvršenja izrečenih prekršajnih sankcija se javlja u dva oblika. To su : 1) zastarelost izvršenja izrečene novčane kazne koja nastupa kada protekne određeno vreme od dana pravosnažnosti rešenja o prekršaju ili konačnog i izvršnog prekršajnog naloga kojima je ova sankcija izrečena i 2) zastarelost izvršenja zaštitnih mera (član 51.) nastupa kada protekne vreme od jedne godine od dana pravosnažnosti rešenja o prekršaju ili konačnog i izvršnog prekršajnog naloga kojima su te zaštitne mere izrečene.

Vaspitne mere koje se izriču maloletnim učiniocima prekršaja ne mogu da zastare budući da protekom određenom vremena od šest meseci od dana pravosnažnosti rešenja o prekršaju, pod uslovom da sa njihovim izvršenjem još nije započeto, sud ponovo odlučuje da li će se ranije izrečena mera izvršiti ili se neće izvršiti ili će se zameniti drugom vaspitnom merom (član 47.).

³⁴ Đ.Đorđević, Prekršajno pravo, Beograd, 2010. godine, str.87.

³⁵ D.Jovašević, Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, 2010. godine, str. 587.

³⁶ K.Robić, Izvršnost odluka o prekršaju i zastara izvršenja prekršajnih sankcija, Financije, pravo i porezi, Zagreb, broj 7/2012. godine, str. 140-144.

Ovo je relativna zastarelost budući da se zakonom propisano vreme koje je potrebno za njeno nastupanje usled dejstva određenih okolnosti može produžiti. To je prekid zastarelosti. Naime, zastarelost se prekida svakom procesnom radnjom ovlašćenog organa ili suda koja je upravljena na gonjenje učinioca prekršaja, vođenja prekršajnog postupka ili izvršenja zaštitne mere (član 52.). Kao ovlašćeni organi smatraju se : 1) nadležni policijski organi Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine ili kantona, 2) nadležni inspekcijiski organi i 3) ministarstvo, preduzeće ili drugo pravno lice koje ima javna ovlašćenja i u čiju nadležnost spada direktno ili indirektno sprovođenje bilo kog zakona ili propisa koji određuju prekršaje. Dejstvo prekida zastarelosti se ogleda u činjenici da svakim prekidom zastarelosti, kada prestanu okolnosti usled čijeg postojanje je došlo do prekida, rok zastarelosti počinje ponovo da teče. No, da se rok zastarelosti ne bi mogao produžavati unedogled, zakon je izričito predvideo institut apsolutne zastarelosti. Ona nastupa kada protekne dva puta onoliko vremena koliko je potrebno za zastarelost pokretanja i vođenja prekršajnog postupka, odnosno za zastarelost izvršenja izrečene novčane kazne i zaštitnih mera.

7. EVIDENCIJA I BRISANJE PREKRŠAJNIH SANKCIJA

Registar novčanih kazni i prekršajne evidencije³⁷ u smislu člana 3. stav 2. Zakona o prekršajima predstavlja elektronsku bazu podataka o izrečenim novčanim kaznama za prekršaje, drugim prekršajnim sankcijama i troškovima prekršajnog postupka kao što je propisano u Zakonu o Agenciji za identifikacione dokumente, evidenciju i razmenu podataka Bosne i Hercegovine³⁸. Sud koji je doneo rešenje o prekršaju i ovlašćeni organ koji je izdao prekršajni nalog, bez odlaganja u elektronskoj formi unose u prekršajnu evidenciju podatke o novčanoj kazni i zaštitnim merama koje su izrečene fizičkom licu, pravnom licu, odgovornom licu u pravnom licu, kao i licu koje obavlja samostalnu poslovnu delatnost – obrt (član 99.). Na isti način postupa i sud koji primi zahtev za sudsko odlučivanje o izrečenom prekršajnom nalogu učiniocu prekršaja. On je takođe dužan da taj podatak bez odlaganja unese u prekršajnu evidenciju u elektronskoj formi pri čemu će brisati sankcije koje su izrečene prekršajnim nalogom.

Novčana kazna se ne briše iz prekršajne evidencije sve dok se vodi kao dug (dakle, dok se ne isplati u celosti) u Registru novčanih kazni. U smislu člana 102. novčana kazna i troškovi prekršajnog postupka se brišu iz Registra novčanih kazni kada protekne vreme od pet godina od dana kada je prekršajni nalog postao konačan i izvršan ili je rešenje o prekršaju postalo pravnosnažno i izvršno. U slučaju smrti ili nastupanja trajnog duševnog oboljenja osuđenog lica, sud na predlog ovlašćenog organa ili po službenoj dužnosti donosi rešenje o obustavljanju postupka izvršenja novčane kazne i troškova postupka. Posle toga će se iz propisanih evidencija brisati osuda na novčanu kaznu i troškovi postupka. Ni zaštitne mere se ne brišu iz prekršajne evidencije sve dok se ne izvrše u celosti ili dok ne nastupi zastarelost njihovog izvršenja. No, posebnim zakonom se mogu propisati i duži rokovi za brisanje sankcija iz prekršajne evidencije.

U svakom slučaju propis o sadržaju i načinu vođenja prekršajne evidencije donosi federalni ministar unutrašnjih poslova uz saglasnost federalnog ministra pravde. Podaci iz

³⁷ Lj. Mitrović, Osvrt na izmjene i dopune Zakona o prekršajima Republike Srpske, Pravo i pravda, Sarajevo, broj 1/2009. godine, str. 455-469.

³⁸ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 56/2008.

prekršajne evidencije (član 101.) se mogu dati samo ako sud utvrdi da za to postoje opravdani razlozi. Kada su takvi razlozi opravdani, predstavlja faktičko pitanje koje sud rešava u svakom konkretnom slučaju na bazi svih objektivnih i subjektivnih okolnosti. Ti podaci se mogu dati sledećim organima : 1) drugom sudu, nadležnom tužilaštvu, organima unutrašnjih poslova i organima inspekcije u vezi sa krivičnim ili prekršajnim postupkom koji se vodi protiv lica koje je ranije kažnjavano za prekršaj, 2) organima nadležnim za izvršenje prekršajnih sankcija i 3) nadležnim organima koji učestvuju u postupku za brisanje kazne. Na obrazloženi zahtev nadležnog organa vlasti ili drugog lica, mogu se dati podaci iz prekršajne evidencije pod sledećim uslovima: 1) da još uvek traju određene pravne posledice kazne ili zaštitne mere i 2) ako za to postoji opravdani interes zasnovan na zakonu.

No, ako je odluka o izrečenoj prekršajnoj kazni brisana iz prekršajne evidencije, podaci o toj odluci se ne mogu dati nikome, osim sudu i nadležnom tužilaštvu i to samo u vezi sa postupkom za prekršaj koji se vodi protiv lica čija je osuda već brisana.

Brisanje sankcija je kriminalno-politička mera koju poznaje kazneno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine (i krivično i prekršajno). Uloga je ovog instituta da posle proteka određenog vremena ranija osuđivanost učinioca prekršaja ne utiče na njegov društveni život i njegovo uključivanje u normalne društvene tokove, ako iz njegovog ponašanja, odnosa prema društvu, društvenim dobrima i vrednostima proizilazi uverenje da on neće ponoviti vršenje prekršaja. Zato se osuda na novčanu kaznu pravnog lica, fizičkog lica, odgovornog lica u pravnom licu i lica koje obavlja samostalnu poslovnu delatnost – obrt u smislu člana 100. briše iz prekršajne evidencije po sili zakona ako učinilac prekršaja – osuđeno lice u roku do dve godine od dana pravnosnažnosti odluke kojom je izrečena novčana kazna ne učini novi prekršaj ili krivično delo koje sadrži obeležja prekršaja.

U slučaju da je pravno lice, fizičko lice, odgovorno lice u pravnom licu i lice koje obavlja samostalnu poslovnu delatnost – obrt više puta kažnjavano za učinjene prekršaje (prekršaji u povratu), tada će se osuda iz prekršajne evidencije brisati po proteku roka od dve godine od dana pravnosnažnosti odluke kojom je izrečena poslednja kazna pod uslovom da za to vreme ne izvrši novi prekršaj ili krivično delo koje sadrži obeležja prekršaja.

ZAKLJUČAK

Novo prekršajno zakonodavstvo u Federaciji Bosne i Hercegovine od avgusta 2014. godine predviđa nov i specifičan sistem prekršajnih sankcija. On je prilagođen kriminalno-političkim ciljevima - a to je zaštita javnog poretka i drugih društvenih vrednosti od svih oblika povrede ili ugrožavanja, a koja nisu zaštićena krivičnim zakonodavstvom (osnovnim ili sporednim). Budući da se na strani učinilaca prekršaja javljaju različite vrste lica sa svojim specifičnim karakteristikama : maloletna i punoletna lica, odgovorna lica u pravnom licu, preduzetnik i pravno lice, to postoji i više oblika prekršajne odgovornosti – subjektivna i objektivna odgovornost.

Tim različitim oblicima prekršajne odgovornosti prilagođen je i različit sistem prekršajnih sankcija koje treba da oduzimanjem ili ograničenjem određenih prava ili sloboda učiniocu prekršaja deluju preventivno u cilju sprečavanja da ova lica ponove prekršajno delo, ali i da vaspitno utiču na druga lica da ne krše pravne propise i vrše prekršaje prou-

zrokujući različite oblike i vidove posledica na zaštićenim dobrima, vrednostima i interesima. Upravo zato i postoji više vrsta prekršajnih sankcija sa različitom prirodom, sadržinom, uslovima za izricanje i načinom izvršenja, te rokovima zastarelosti koja predstavlja javnopravni osnov gašenja prava države na prekršajno kažnjavanje učinilaca ovih vrsta zabranjenih ponašanja.

LITERATURA

1. Dorđević, D. (2010). *Prekršajno pravo*, Beograd.
2. Hirjan, F., Singer, M. (2001). *Maloljetnici u krivičnom pravu*, Zagreb.
3. Jovašević, D. (2010). *Krivično pravo*, Opšti deo, Beograd.
4. Jovašević, D. (2012). *Prekršajno pravo*, Niš.
5. Jovašević, D. (2004). *Zbirka zakona o prekršajima sa komentarom i praksom*, Beograd.
6. Mitrović, Lj. (2006). *Komentar Zakona o prekršajima Republike Srpske*, Banja Luka.
7. Mitrović, Lj. (2014). *Prekršajno pravo*, Banja luka.
8. Simović, M., et al. (2013). *Maloljetničko krivično pravo*, Istočno Sarajevo.
9. Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj : 32/2003, 52/2003, 33/2006, 39/2006, 39/2009 i 35/2012.
10. Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj 63/2014.
11. Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj : 6/2006, 75/2006, 44/2007, 48/2010 i 84/2013.
12. Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 56/2008.

Dragan Jovašević

Law faculty of University of Niš

The Sanctions in new Administrative Law of Federation of Bosnia&Herzegovina

Apstract: As a particular branch of penal law, a new administrative law of the Federation of Bosnia and Herzegovina, comprises a series of specific and original solutions regarding the definitions of administrative offences, responsibility for administrative offences and system of sanctions for perpetrators of administrative offences. This seems logical because administrative offences may be committed by various categories of perpetrators: juveniles, adults, responsible persons in legal persons, entrepreneurs and legal persons who the law has prescribed various types of administrative sanctions. Numerous terms related to the definition, elements, types, roles and characteristics of system of administrative sanctions in law of Federation of Bosnia and Herzegovina will be discussed and analyzed in this paper.

Key words: code, administrative offence, perpetrator, court, responsibility, sanctions